

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiiikin koulutusohjelma

Ville Pohjankoski

OPPIJAN YKSILÖLLISYYDEN HUOMIOINTI
SOITONOPETUKSESSA

Opinnäytetyö
Toukokuu 2013

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2013
Musiikin koulutusohjelma
Länsikatu 15
80110 JOENSUU
p. (013) 260 6996 p. (013) 260 6906

Tekijä
Ville Pohjankoski

Nimeke

Oppijan yksilöllisyyden huomiointi soitonopetuksessa

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä tutkittiin, millaisia keinoja musiikinopettajilla tai -opettajiksi valmistuvilla on oppilaiden yksilöllisyyden ja siihen liittyvien ominaisuuksien tukemiseksi soittotunnilla. Huomioitaessa oppilaiden yksilölliset ominaisuudet, voidaan oppimistuloksia parantaa. Työn alkupuolen teoreettinen osa käsittelee soitonopetuksen luonnetta yleisesti ja muun muassa oppimissuuntauksia.

Tutkimusosiossa haastateltiin suullisesti kuutta musiikinopettajaa tai -opettajaksi valmistuvaa opiskelijaa, joilla oli kokemusta soitonopetuksesta. Tutkimuskysymyksiä oli kolme. Haastattelut tallennettiin, saadut vastaukset litterointiin tekstiksi ja koostettiin siten, että tuloksista voitiin tehdä yhteenveto.

Tuloksista selvisi, että jokainen haastateltu pyrki kunnioittamaan ja huomioimaan oppilaita yksilöllisesti. Tämä tapahtuu muun muassa huomioimalla oppilaan taitotaso ja mielenkiinnon kohteet soittoläksyjä valittaessa. Keskeisiä asioida ovat myös luonteva vuorovaikutus oppilaan ja opettajan välillä, kunnioitus, tukeminen ja motivointi.

Kieli
suomi

Sivuja 30
Liitteet 1
Liitesivumäärä 1

Asiasanat

yksilöllisyys, soitinvalmennus, opettaja-oppilassuhde

THESIS
May 2013
Degree Programme in Music
Länsikatu 15
FIN 80110 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260-6991 Tel. 358-13- 260- 6906

Author

Ville Pohjankoski

Title

Effect of a Learner's Individuality on Music Teaching

Abstract

This thesis deals with how to teach music individually and consider the different kind of pupils and their personal qualities. Paying attention to these individual processes, it is possible to improve the learning process and ease the interaction between the teacher and the pupil.

Six teachers were interviewed with three questions. The answers were transcribed and analyzed to ease making the summary.

The results revealed that every teacher in this study has certain ways to observe the pupil. Most of them emphasized the non-musical aspects, like supporting and motivating the pupil or treating them with dignity. The other ways are for example letting the pupil to choose the current song to rehearsal or taking his opinions into account in a different way.

Language
Finnish

Pages 30
Appendices 1
Pages of Appendices 1

Keywords

individuality, music teaching, teacher-pupil relationship

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Huomioitani sähkökitaransoiton ja musiikin opettamisesta	6
3	Oppimissuuntaukset musiikin yksilöopetuksessa	7
3.1	Behaviorismi	7
3.2	Konstruktivismi	9
4	Yksilöllisyyden huomioiminen musiikinopetuksessa	10
5	NLP apuna oppijan yksilöllisyyden tukemisessa	13
5.1	Auditiivinen	14
5.2	Visuaalinen	14
5.3	Kinesteettinen	15
6	Tutkimuksen toteutus	16
6.1	Vastaajat ja haastatteluaineiston hankinta	16
6.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat	17
7	Tutkimustulokset	19
7.1	Oppijan yksilöllisyyden ilmeneminen	19
7.2	Miten oppilaan yksilöllisyyttä voidaan tukea soittotunnilla?	21
7.3	Mikä on oppilaan sisäisen kokemusmaailman merkitys ja sen yhteys oppimiseen	22
8	Pohdinta	24
8.1	Tutkimustulosten pohdintaa	24
8.2	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	26
9	Opinnäytetyö prosessina	27
	Lähteet	29

Liitteet

Liite 1 Tutkimuskysymykset ja haastattelumuistio

1 Johdanto

Miten musiikkia ja soittamista tulisi opettaa? Miten oppilaan yksilöllisiä ominaisuuksia voidaan huomioida oppimista hyödyttävästi? Nämä ovat ikiaikaisia kysymyksiä, mutta aina ajankohtaisia. Siinä missä opettamisen teoria ja pedagogiikka on hakenut muotoaan ensin 1900-luvun opettajalähtöisyydellä ja behaviorismilla, mielletään oppilaslähtöisyys, humanismi ja yksilöllisyyden korostaminen 1900-luvun myöhäisempien vuosien ja 2000-luvun ilmiöiksi.

Noin 25:n soittovuoden aikana olen tehnyt monenlaisia havaintoja liittyen musiikkiin ja sen opettamiseen. Soittoharrastuksen alussa kävin soittotunneilla monenlaisilla opettajilla ja jo tuolloin havaitsin musiikkiin ja sen opettamiseen liittyvän ei-musiikillisen tason, jossa pääosassa ovat oppilaan ja opettajan vuorovaikutussuhde, oppijan ominaisuudet, uskomukset ja henkilökohtainen kokemusmaailma. Nämä asiat tekevät meistä oppijoina ja ihmisinä yksilöllisiä. Huomioimalla näitä ilmiöitä voidaan oppimista tehostaa ja vuorovaikutusta parantaa. Opinnäytetyössäni tarkastelen näitä helposti näkymättömiin jääviä prosesseja. Tutkimusvälineinä käytössäni ovat muiden pedagogien kokemukset, haastattelut ja taustakirjallisuus.

2 Huomioitani sähkökitaransoiton ja musiikin opettamisesta

Opetuskokemukseni sähkökitarassa perustuu muutamiin aikaisempien vuosien yksityisoppilaaseen, mutta merkittävin rooli oman opettajidentiteetin löytämisessä ja rutiinin luomisessa on ollut työskentelyni Musiikkikoulu Musapekassa vuodesta 2007 lähtien. Minulla on ollut siellä näiden kuuden vuoden aikana 5 - 15 oppilasta lukuvuosittain, oppitunnin keston ollessa 30 minuuttia viikossa. Kyseessä on yksityinen musiikkikoulu, jonne jokainen musiikista ja soittamisesta kiinnostunut voi hakeutua saamaan perusopetusta pop-jazzmusiikkiin. Pääsykokeita ei ole, ja oppilaiden taitotaso sekä ikähaarukka vaihtelee vauvasta vaaariin. Omat oppilaani ovat keskimäärin olleet noin 15-vuotiaita, ikähaarukan asetuessa 10 - 40 ikävuoden välille.

Käsitys ja haave omasta opettajuudestani on itänyt jo pidemmän aikaa, sillä opettaminen ja kitaransoittoon erikoistuminen on ollut jo pienestä pitäen selvä asia. Niinpä myös omaa opettajuuttani ja tyyliä pedagogina on tullut mietittyä ja myös sitä, mihin suuntaan lähdän sitä viemään valmistuttuani ja tehdessäni kokopäivätyönä.

Uskon monentyyppisten oppilaiden ja erilaisten lähtökohtien olevan hyvin hyödyllinen opettajuudelle ja lisäävän ymmärrystä sekä kykyä asettua oppilaan asemaan, oli sitten kyseessä nuori vasta-alkaja tai jo jonkun aikaa harrastanut aikuisopiskelija. Vanhemmalla oppilaalla on useimmiten myös tiedon käsitteellistämiseen ja hahmottamiseen työkaluja lapsioppilasta enemmän.

Soittovuosien aikana kokemukset erilaisista opettajista, opetustyyleistä ja persoonista ovat luoneet myös alitajuisesti sitä kuvaa, millaisena opettajana haluan tulla nähdyksi. Olen myös vahvasti tuntevana ihmisenä havainnut, että varsinkin taiteen opettamiseen liittyy paljon emootioihin, uskomuksiin ja suoraviivaisen "tiedon siirtämisen oppilaaseen" lisäksi muita merkitseviä, ei musiikillisia asioita, joista ei paljoa puhuta tai niitä välttämättä edes tiedosteta. Opettajan rooli vaihtelee eri - ikäisten oppilaiden maailmassa. Nuorelle kenties

kaveri, lapselle esimerkki ja roolimalli tai kasvattaja, kolmannelle mahdollisesti idoli ja oppiaineen asiantuntija. Opettajan täytyy olla tietoinen näistä rooleista ja toimia yhteiseksi hyväksi vastuunsa tuntien. Oppilaideni vaihtelevan soittotautan ja ikähaarukan ansiosta erilaisten oppilaiden huomiointi monin eri tavoin on läsnä jokaisessa opetuspäivässä. Opetettuani ensin 5v kitaransoittoa harrastanutta ja siitä siirryttäessä vasta-alkajaan, vaatii tämä muuntautumiskykyä ja eri opetustyylien hallintaa varsin laajasti. Jo pelkkä viestintä musiikin termein täytyy sovittaa oppilaan tietotason ja kyvyn ymmärtää mukaan. Lisäksi opetukseen vaikuttaa, millaista paneutumista aiheeseen tai suorituksen tasoa voidaan erikäisiltä oppilailta odottaa – oppilaitoksen, opettajan tai oppilaan omista tavoitteista puhumattakaan.

3 Oppimissuuntaukset musiikin yksilöopetuksessa

3.1 Behaviorismi

Viime vuosisadan alkupuolen oppimisen teoriasta puhuttaessa, voidaan sanoa vallalla olleen yleisesti behavioristinen ihmiskäsitys. Tätä sovellettaessa opettamiseen oppilas nähtiin enemmän objektina, tiedon vastaanottajana, johon opettaja ja mestari, siirsi tietoaan. Ihmisen tietoisuus ja alitajunta olivat toki tunnettuja käsitteinä, mutta niiden merkitystä oppimisessa ei pidetty nykypäivän tavoin tärkeinä. Oppilas tai lapsi ilman tietoa oli enemmänkin kuin tyhjä taulu, jonne opettaja kaatoi tietoaan. Tajunnan olemassaoloa ei kiistetty, mutta se sivuutettiin epäolennaisena, koska siitä ei voitu saada luotettavaa, empiiristä tietoa. Oppilaan sisäiset mallit ja tapa työstää tietoa, olivat sivuosassa. Kaikki oppiminen etenee yksinkertaisesta monimutkaiseen, osista kokonaisuuteen, havainnoista määritelmiin - ja kaikkea oppimista kontrolloi opettaja. (Tynjälä 1999, 34)

Behaviorismi painottaa opettajakeskeisyyttä ja auktoriteettiä, sekä selkeää erottelua opettajan ja oppilaan roolien välillä. Oppilas ottaa tietoa vastaan

sellaisena, kun opettaja sen antaa. Oppiminen tapahtuu ikään kuin tiedon siirtona jonkin ärsykkeen vaikutuksesta ja vahvistuu ärsytyksen toistuessa. Oppiminen voi myös heikentyä tai sammua kokonaan rankaisemalla tai huomiotta jättämisellä. (Patrikainen 1997, 57.) Behaviorismin puutteeksi voidaan lukea se, että se ei ota huomioon tai kantaa itse oppimisprosessiin, jonka oppilas käy lävitse jäsennelläkseen asian mielessään.

Behavioristinen tapa opettaa on hyvin perinteinen tapa länsimaissa ja yhä vallalla monella alalla, varsinkin musiikin opiskelussa. Perinteinen soittotunti etenee niin, että oppilas esittää läksyksi tulleen kappaleen, kunnes opettaja osoittaa virheen ja sille ratkaisun. Oppilas soittaa kappaleen uudestaan ja tällä kertaa oikein. Molemmat ovat tyytyväisiä, joskin eri syistä: Opettaja kokee onnistuneensa opettajana, ja oppilas taas on mahdollisesti tyytyväinen, koska opettaja on tyytyväinen. Tämänkaltainen asetelma ruokkii enimmäkseen ulkoista motivaatiota, eikä ole pedagogisessa mielessä kovinkaan kauaskantoista. Selkeästi opettajalähtöinen soittotunti ei myöskään kehitä oppilaan omaa ajattelua tai ongelmanratkaisukykyä. Soitonharjoittelu on suureksi osin itsenäistä työtä, joten oppilaan täytyy osata harjoitella itseohjautuvasti ja myös soittotunnin ulkopuolella. (Anttila & Juvonen 2002, 87 - 88.)

Jokainen musiikkiopiston kasvatti tuntenee tutkintojärjestelmän, johon on listattu oppilaitoksen tärkeinä pidetyt tiedot ja taidot. Tiedot omaksuttuaan oppilas suorittaa tutkinnon ja saa palautteen. Tarkasti opettajan mallin mukaan suorittanut on "hyvä oppilas" ja ansaitsee kiitoksen ja kehuja, epäonnistunut nuhteet. Tämä arviointitapa ei ole aivan yksiselitteinen tai ongelmaton. Se ei myöskään ota kantaa luovuuteen, yksilöllisyyteen, malleihin suorituksen takana tai muihin näkymättömiin asioihin. Jos opetuksessa käytetään yksinomaan behavioristisiä opetuskäytäntöjä, jätetään helposti huomioimatta ulospäin näkymättömät kognitiivisen psykologian havaitsemis- ja tiedonkäsitteelliset prosessit. Tällöin myös oppimisprosessi jää helposti vajaavaiseksi, koska teoria keskittyy vain tiedon lähettäjään (opettaja), ei vastaanottajaan (oppilas). Tämän suuntauksen mukainen opetustapa toimii hyvin vaihtelevasti, koska oppiminen on aina yksilöllinen prosessi. Faktapohjaisten ja tieteellisten asioiden

tarkastelussa tai vaikkapa soittoteknisten asioiden tarkastelussa tälläkin suuntauksella on paikkansa. (Anttila & Juvonen 2002, 89.)

3.2 Konstruktivismi

Viime vuosisadan puolivälissä herännyt ajatus ihmislähtoisemmästä, kognitiivisesta suhtautumisesta oppimiseen ja ihmisen käytökseen toi kilpailevia teemoja myös opetukseen. Painopiste siirtyi oppijan sisäisten mallien tutkimiseen, kuten oppimisprosessien, -strategioiden ja kognitiivisten rakenteiden kehittymiseen. Oppijaa ei enää nähdä passiivisena tiedon vastaanottajana, vaan luovana olentona, joka oppii, tulkitsee ja havainnoi ympäröivää maailmaa omista lähtökohdistaan, malleistaan ja rakentaa uutta tietoa vanhan päälle. Huomattiin, ettei tietoa voi siirtää opettajalta oppilaalle niin yksioikoisesti, kun on kuviteltu. Konstruktivisessa oppimiskäsityksessä opettajan rooli on olla oppimisprosessin ohjaaja, oppilaan ollessa pääosassa ja oppijan rakentaessa omaa kuvaansa opittavista ilmiöistä. (Tynjälä 1999, 61.)

Oppimisen taustatekijöinä ovat oppimisympäristö ja henkilökohtaiset tekijät, kuin myös oppijan omat käsitykset oppimisestaan ja siihen liittyvät mielikuvat. Oppilas poimii ärsykkeiden virrasta itselleen tärkeinä pitämiään asioita ja sulkee korvansa – tiedostamatta tai tiedostaen – muilta asioilta. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mielenkiinto kohdistuu yksilön sisäisiin prosesseihin oppimistoiminnassa. Se korostaa näin oppimisen yksilöllisyyttä. (Mäkinen 2004.)

Konstruktivismissa korostetaan motivaation tärkeyttä oppimisen välineenä ja paras hyöty opetuksesta saadaankin, kun oppilaalle annetut tehtävät ovat linjassa oppijan omaan käsitykseen pystyvyydestään. Positiiviset kokemukset opeteltavasta aiheesta ja mielekkäät työskentelytavat parantavat saatavia tuloksia. Nykyaikainen musiikkipedagogiikka korostaakin vuorovaikutuksen merkitystä. Oppiminen nähdään interaktiivisena prosessina, jossa sekä opettaja, että oppilas oppivat yhdessä ja ovat muutenkin vuorovaikutuksessa sekä yhteistyössä keskenään. Vuoropuhelun myötä opetusta voidaan myös yksilöllistää oppilaan vaatimuksia vastaaviksi pulmatilanteissa. (Tynjälä 1999, 61.)

Soitonopetus on luonteeltaan useimmiten yksilöopetusta, jolloin oppilaansa huomioon ottava opettaja voi muokata opetustapojaan kullekin oppilaalle sopivaksi paremmin kuin esimerkiksi peruskoulun ryhmäopetuksessa. Näin ollen konstruktivinen malli sopii varsin hyvin näiden tuntien luonteeseen. Tällöin myös oppimisen pulmatilanteet ja blokit on helpompi avata ajan kanssa, ja hyvä opettaja räätälöikin opetustapaansa kulloisenkin oppilaan tilanteen ja oppimistyylin mukaan. Hyvältä ja oppilaastaan kiinnostuneelta opettajalta vaaditaan siis muuntautumiskykyä, halua ymmärtää oppilaansa ajatusmaailmaa ja tapoja työskennellä.

4 Yksilöllisyyden huomioiminen musiikinopetuksessa

Tavoitteena on kasvattaa osana persoonallisuuden kehitystä oppilaan musiikillisia ja soittoteknisiä taitoja, jotta hän voisi ilmaista itseään valitsemansa musiikinlajin parissa. Totutaan pitkäjänteiseen, tavoitteelliseen työskentelyyn...

Yllä oleva Pakilan musiikkiopiston toimintasuunnitelma (Pakilan musiikkiopisto, 2013) voisi olla myös jonkun toisen musiikkikoulun tai yleissivistävän oppilaitoksen suunnitelma. Vaikka musiikkikouluissa opetetaankin pääosin musiikin välineellisiä taitoja ja estetiikkaa, on itsensä sivistämisellä ja taitojen kartuttamisella kulttuurihistoriallinen arvo ja yksilöä kehittävä, jopa eheyttävä vaikutus. Musiikin vaikutusta itseilmaisun, -tunnon tai hienomotoriikan kehittäjänä ei sovi väheksyä ja sen arvo onkin tunnustettu.

Oppimisen tarkastelussa on viime vuosien aikana korostettu oppimisen yksilöllisyyttä ja oppilaskeskeisyyttä, vaikka aihe ei sinänsä ole uusi. Tavoitteena on kautta aikojen ollut oppijan vahvuuksien hyödyntäminen ja heikkouksien vahvistaminen. Toisaalta toimintatavat ja arvot joita pidetään tärkeänä, vaihtelevat aikakauden ihanteiden ja poliittisen ilmaston mukaan. Kukin opettaja myös tulkitsee aihetta oman arvomaailmansa ja maailmankuvansa kautta.

Mitä yksilöllisyydellä tarkoitetaan opinnäytetyöni yhteydessä? Kyse on kaikista niistä ominaisuuksista, uskomuksista ja tavoista, joiden kautta toimimme ja rakennamme kuvaamme todellisuudesta. Oppijoilla erilaiset taustat ja kokemukset, taipumukset ja ominaisuudet, sekä elämän kontekstit muovaavat identiteettiä. Nämä piirteet huomioon otettaessa jokainen saa kyvyilleen sopivia haasteita, oppiminen on tehokasta ja motivaatio onnistumiskokemuksineen säilyy.

Mäkinen (2004) toteaa oppimisen yksilöllisyydestä: Oppiminen on hyvin henkilökohtainen prosessi; asioita ei voida oppia toisen puolesta, eikä ole olemassa kaikille sopivaa tai oikeaa tapaa oppia. Myös yksi ja sama yksilö oppii eri lailla eri tilanteissa. Erilaisilla oppimisen strategioilla (kuten pinta- ja syväsuuntautuneisuus) ja -tavoilla ominaisuutensa tiedostava voi parantaa oppimistuloksiaan ja valita kuhunkin tilanteeseen sopivan strategian. Etenkin aikuisopiskelijoiden kohdalla yksilölliset erot näkyvät selkeästi: Mitä enemmän ikää, sen enemmän elämäkokemusta ja erilaisia näkemyksiä, sekä tulkintatapoja asioille. Toisaalta reflektointi ja itsearviointi on hyvin keskeisessä osassa soittamisessa jo alusta lähtien, joten nuorellakin opiskelijalla saattaa olla hyvin rutinoituneet tavat arvioida itseään ja muita.

Yksilöllisyyden tarkastelussa Mäkinen (2004) pitää keskeisenä, että:

- tarkkaavaisuus kohdistuu eri asioihin
- asioita tulkitaan ja ymmärretään eri tavoin
- ongelmia ratkaistaan eri tavoin
- oppimisen tyylit eroavat toisistaan
- käytössä on erilaisia oppimis-strategioita

Millaista opetustyyliä tulisi suosia soitonopetuksessa? Taideaineiden opetus kaikessa abstraktisuudessaan vaatii monenlaisia työtapoja. Kaiken kaikkiaan voidaan ajatella, että uuden luomisessa ja itseilmaisussa solistin ja taiteilijan oma visio on tärkeässä osassa ja taiteissa kun tavoitteena on luoda uutta, painotetaan taiteilijan omaa kokemusmaailmaa. Toisaalta esimerkiksi soittotekni- sissä asioissa behaviorismin mukainen, tarkka kopiointi opettajan esimerkistä tai idolin soolon kopiointi levyiltä on perusteltu ja hyvinkin vakiintunut tapa har-

joitella ja oppia. Jo pelkkä pop-jazzmusiikki improvisaatiokeskeisyydessään vaatii oppilaalta luovuutta ja annettujen musiikillisten työkalujen luovaa käyttöä.

Oppilaslähtöisyyttä voidaan korostaa kysymällä oppilaan mielipidettä käsiteltävistä asioista, harjoittelemalla oppilaan lempimusiikkia ja muutenkin ottamalla huomioon se suunta, johon opetusta viedään. Jos oppilasta ei kiinnosta jazzmusiikki, on aivan turhaa soittaa sitä oppilaalla. Ei nuori oppilas ymmärrä tai ole kiinnostunut siitä, että jazzmusiikin osaaminen ja sen ymmärtäminen teoreettisine ilmiöineen vaikuttaa positiivisesti koko instrumentin hallintaan ja myöhempiin opintoihin. Oman kokemuksen mukaan oppilas soittaa ja harjoittelee sitä musiikkia, jonka kokee kiinnostavaksi. Jos läksyjen aihepiiri ei kiinnosta, ei myöskään kehitystä tapahdu. Etenkin nuorilla tai vasta-alkajilla motivaation merkitystä ei pidä väheksyä; se pitää koko harrastuksen elossa. Yksi tärkeimmistä asioista, johon opettaja voi vaikuttaa, on oppilaan motivaation vaaliminen. Kun harjoitusmateriaali on mielekästä, harjoittelu ei ole vain pintasuuntautunutta opettajan vaatimusten täyttämistä, vaan oppilas on oikeasti sisäistänyt opiskeltavan asian ja motivoitunut aidosti. Tällä tavoin opitut taidot myös pysyvät paremmin mielessä ja tukevat musiikillista kehitystä.

Hyvä ja nykyaikainen opettaja käyttää eri oppimistekniikoita sekaisin. Hän tiedostaa oppimisen yksilöllisyyden, lukee oppilasta ja opetustilannetta, huomioi ja tiedostaa eri ihmisten poikkeavat ominaisuudet ja taipumukset ja sovittaa opetustyylinsä kunkin oppilaan ominaisuuksia tukeviksi.

5 NLP apuna oppijan yksilöllisyyden tukemisessa

NLP on käytännönläheinen malli siitä, miten ihmiset rakentavat kokemuksensa, sekä jäsentävät ajatuksensa, tunteensa, käyttäytymisensä ja käyttämänsä kielen, voidakseen ymmärtää itseään, toisia ihmisiä, sekä tätä maailmaa. Malli siitä, miten ihmiset rakentavat omat ainutkertaiset maailmankuvansa tästä maailmasta, jossa elämme. Malli siitä, miten ihmiset ovat vuorovaikutuksessa sekä itsensä että toistensa kanssa. Vastaa mm. kysymykseen: miten olla yhteydessä itseensä, ja toiseen ihmiseen? (Savimäki 2012.)

NLP tulee sanoista *Neuro-linguistic programming*, "hermoston kielellinen ohjelmointi". Kyseessä on sovelletun psykologinen suuntaus, jonka tarkoitus on parantaa ihmisten välistä kommunikaatiota ja oppimista. NLP pohjautuu kielitieteen professori John Grinderin ja psykologi Richard Bandlerin 1970-luvun alussa tekemiin tutkimuksiin, minkä jälkeen siihen on lisätty uusia tekniikoita. Kyseessä on siis ajattelutapa ja joukko välineitä, joiden avulla voidaan tutkia ja muuttaa omia haitallisia tai tiedostamattomia ajattelutapoja. Toisaalta onnistumisen tai myönteisen kokemuksen jälkeen voidaan purkaa siihen johtaneet toiminta- ja ajatteluketjut ja näin siirtää myönteiseen lopputulokseen johtanut toimintamalli myös muille elämän osa-alueille. (Savimäki 2012.)

NLP:ssä ovat keskeisessä osassa miellejärjestelmät ja mieltämistyyli. Näitä ovat muun muassa visuaalinen, auditiivinen ja kinesteettinen. Monet ihmiset käyttävät eri aisteja rinnakkain, mutta monilla myös jokin näistä nousee selkeästi hallitsevaksi ominaisuudeksi. "Ihmiset eroavat kuitenkin toisistaan mieltämistyyliään eli siinä, mitä miellejärjestelmää he eniten käyttävät tai missä miellejärjestelmässä he pystyvät tekemään tarkimpia erotteluja." (Hiltunen, Kiviaho & Vikeväinen-Tervonen 2003, 25). Tunnistamalla oma tai oppilaan miellejärjestelmä, voidaan oppimista tukea yksilöllisesti ja saada tärkeää tietoa vahvuuksista ja heikkouksista.

NLP:ssä kutsutaan "tilavihjeiksi" sitä kaikkea viestintää, jonka avulla voidaan tunnistaa miellejärjestelmiä. Ihmisen käyttämästä kielestä ja kielikuvista voidaan päätellä tapa, jolla ihminen prosessoi tietoa itselleen ymmärrettävään muotoon.

Silmien liikkeet, ilmeet, eleet, kehon asento, puhenopeus tai äänenkorkeus voivat toimia vihjeinä mieltämistyylissä. (Hiltunen, Kiviaho & Vikeväinen-Tervonen 2003, 28.) Seuraavaksi käsittelen eri miellejärjestelmiä ja pohdin, miten niitä voisi soveltaa käytännön opetustyössä.

5.1 Auditiivinen

Auditiivinen prosessoija käyttää kuuloa ja sanoja ensisijaisena asioiden prosessointityylinä. Tunnusomaista on keskittyminen yhteen asiaan kerrallaan, taipumus kertoa ja kuunnella tarinoita sekä runsas "sisäinen puhe". Auditiivinen henkilö oppii parhaiten kuulemalla. Ongelmanratkaisussa auditiivinen henkilö ratkaisee asian mielellään sanoilla ja käsitteillä hiljaisesti mielessään ennen äänen vastaamista. Tämä oppijatyyppi on taipuvainen tarkkailemaan puhetta ja sen ominaisuuksia, kuten äänensävyä, taukoa ja painotusta. Puhetyyli on useimmiten keskinopea ja ääni sointuva. Auditiivinen oppija on usein taitava kielellisesti, kertoo asiat yksityiskohtaisesti ja loogisesti edeten. Auditiivisuus on yleisin miellejärjestelmä opettajilla, ja he hyötyvätkin eniten taipumuksestaan perinteisessä luennoimiseen perustuvassa oppimisympäristössä. (Repo & Nuutinen 2003, 36 - 37.)

5.2 Visuaalinen

Visuaalinen oppija käyttää näköään prosessointikanavana ja keskittyy asioissa kokonaiskuvan tarkasteluun. Hän liikkuu mielensä sisällössä aiheesta toiseen, voi käsitellä monia asioita samaan aikaan, ja hänellä voi olla taipumus tehdä yleistyksiä pienestäkin informaatiomäärästä. Visuaalinen oppija keskittyy ja muistaa parhaiten mielikuvilla. Hän tarkkailee ympäristöään, ja hänellä on kyky organisoida asioita hyvin nähdessään mielessään asioiden kokonaiskuvan.

Puheen rytmitys on nopea ja ryöpsähtelevä, ääni korkea. Hänen käyttämänsä sanasto koostuu näkemiseen liittyvistä käsitteistä: *näyttää hyvältä, minun näkökulmastani, minulla on selvä kuva asiasta, asia alkaa kirkastua.*

Puhuessaan hän käyttää koko vartaloaan apunaan ja elekieli on suurellista. (Repo & Nuutinen 2003, 35.)

5.3 Kinesteettinen

Kinesteettinen ihminen on taipuvainen käsittelemään ja jäsentämään maailmaa kosketuksen, tuntemisen, liikkeen ja tekemisen kautta. Hän viestii voimakkain elein, oppii tutkimalla, kokeilemalla ja haluaa saada selkeän fyysisen tuntuman asiaan. Kinesteettinen ihminen on rento puhuessaan ja tulee mielellään lähelle. Hän liikkuu, elehtii ja puhetyyli voi olla hidas. Huomio on kiinnittynyt siihen, mitä tehdään. Vuorovaikutustilanteessa hän ei pidä erityisemmin katsekontaktia. (Repo & Nuutinen 2003, 38.)

Kinesteettinen henkilö jäsentää maailmaa fyysisten tuntemusten kautta: Tunto-, haju- ja makuaisti, liikkeet ja liikkuminen sekä sisäiset tuntemukset ovat kinesteettisen henkilön apuvälineitä oppimisessa. Mukava, rento olo, miellyttävä ilmapiiri, mahdollisuus tehdä ja kokeilla, haistaa ja maistaa edesauttaa taitojen omaksumista ja muistamista. Asioiden mieleen palauttaminen saattaa olla hidasta, koska muistijälki haetaan kehosta ja tuntemuksista (Huhtinen 2002, 124 - 126.)

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Vastaajat ja haastatteluaineiston hankinta

Opinnäytetyöni tutkimusosiossa haastattelin kuutta musiikinopiskelijaa ja opettajaa Karelia- ammattikorkeakoulusta. Tarkoitukseni oli tehdä haastattelu hyvin erityyppisillä taustoilla varustetuille musiikkipedagogeille tai siksi opiskeleville. Haastateltavista puolet olivat miehiä ja puolet naisia. Koulun opintosuuntauksista edustettuina olivat popjazz-, kansan- ja taidemusiikin koulutusohjelmat, joista jokaisesta valitsin kaksi edustajaa. Valitsin heidät harkinnanvaraisesti siten, että haastateltavilla olisi vähintään kohtuullisesti opetuskokemusta ja näin ollen näkökulmaa aiheeseen. Tämä rajaus tehtiin haastattelemalla jo muutaman vuoden Karelia- ammattikorkeakoulussa opiskelleita, joilla opintoihin kuuluvista pedagogisista opinnoista on kokemusta. Samasta syystä ensimmäisen vuoden opiskelijat rajattiin haastatteluiden ulkopuolelle.

Opinnäytetyöni on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tämä tutkimusote sopii hyvin subjektiivisten ja elämyksellisten kokemusten havainnointiin, kun kyse on ennakkotietojen perusteella valikoituneesta (pienehköstä) haastattelijoukosta ja koska kyse ei ole etsiä tilastollisia säännönmukaisuuksia laajoista massoista. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2007, 152) kirjoittavat laadullisen tutkimuksen luonteesta seuraavasti:

Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen. Tutkimuksessa on kuitenkin otettava huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toistaan.

Käyttämäni tutkimusmenetelmä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, jossa tutkimuskysymykset olivat jokaiselle samat, mutta haastattelun muoto ja kulku voidaan pitää jokseenkin vapaana. Haastatteluissa oli siis myös tilaa tarkentaville kysymyksille, tarinoinnille ja haastattelijan ja haastateltavan luontevalle vuorovaikutukselle. Tämänäyttöinen lähestymistapa sopi opinnäytetyöni aihepiiriin ja toi avoimuudessaan myös esiin asioita ja

näkökulmia, joita tiukkojen sääntöjen mukaan etenevässä haastattelussa ei oltaisi saatu välttämättä esille. Lisäksi koodasin kaikki kuusi haastateltavaa aakkosilla anonymiteetin säilyttämiseksi vastauksia purettaessa.

6.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat

Jokaisella oppijalla on aiheesta riippumatta omat, yksilölliset keinot sisäistää ja oppia uusia asioita. Tiedostamalla ja tukemalla näitä prosesseja, voidaan oppimista helpottaa ja nopeuttaa. Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää haastattelujen avulla, millaisia tapoja ja työkaluja on käytettävissä soitto-oppilaiden yksilöllisyyden huomioimiseksi ja tällä tavoin tuoda musiikin opettamiseen tuoretta näkökulmaa ja parantaa oppimistuloksia. Samalla myös jäsensin omaa opettajuuttani ja mihin suuntaan sitä haluan viedä. Tutustuttaessa muiden tapaan opettaa ja oppia, se hyödyttää opettamisen parissa työskenteleviä ja antaa tuoretta näkökulmaa lähestyä opettajuutta sekä oppimisen strategioita uusilla tavoilla.

Haastattelujoukon rajaaminen tarkasti ohjasi tuloksia jo itsessään tiettyyn suuntaan. Yhdensuuntaisten haastattelutulosten saaminen hyvin erilaisilla ominaisuuksilla varustetuilta opettajilta toi tuloksia, joista oli selkeää tehdä yhteenvevtoa. Lähestyin tutkimusaihetta yksityisopetuksen kautta, joka on soittotunneille ominainen tapa työskennellä ja eroaa yhteisöllisestä ryhmäpedagogiikasta, jolla on oma luonteensa ja jossa yksilöllisyyttä tuettaessa keskeisiä ovat muut asiat. Toteutin haastattelut ennakkoon laadituilla kysymyksillä, joihin vastattiin suullisesti omin sanoin. Äänitin, litteroin ja koostin haastattelut siten, että pystyin tekemään tuloksista yhteenvedon. Tutkimuskysymykset olivat (ks. liite 1):

1. Miten oppijan yksilöllisyys ilmenee?
2. Miten oppilaan yksilöllisyyttä voidaan tukea soittotunnilla?
3. Mikä on oppijan sisäisen kokemusmaailman merkitys ja yhteys oppimiseen?

6.3 Tutkimuksen toteutus

Lähetin kysymykset haastateltaville noin viikon verran ennen haastatteluja, jotta heillä olisi aikaa tutustua niihin etukäteen ja saisin parempia ja kattavampia vastauksia. Haastatteluajankohta sovittiin jokaisen kanssa ennakkoon, jotta se sopisi vastaajan aikatauluun. Näin ollen ajankohdat ja paikat vaihtelivat jonkin verran. Lisäksi niitä jouduttiin pitämään koulupäivien tauoilla tai työpäivien jälkeen, jolloin täytyy myös pohtia, mikä vaikutus mahdollisella kiireellä tai väsymyksellä oli tuloksiin. Pyrin kuitenkin rauhoittamaan itse haastattelutilanteen toimimalla johdonmukaisesti ja jokaisen haastateltavan kohdalla samalla tavalla, jolloin tuloksista voidaan karsia ainakin haastattelijasta johtuvia epävarmuustekijöitä. Koitin myös varoa haastateltavan tiedostamatonta johdattelua tai "sanojen laittamista suuhun" ja pyrin myös olemaan objektiivinen omassa viestinnässäni haastattelutilanteessa. Ohjasin haastattelua satunnaisten, tarkentavien kysymysten myötä helpottaakseni vastaamista ja pitääkseni haastattelun käynnissä. Joskus saatoin joutua kääntämään haastattelun kulkua, jos haastateltava oli ymmärtänyt kysymyksen selkeästi väärin tai vastasi eri asiaan kuin kysyttiin.

Tarkoitukseni oli välttää saamasta ennakkotietoja vastaajista tai heidän näkökannastaan. Tällöin haastattelu ja kysymykset edustavat jossain määrin satunnaista musiikkipedagogiikan parissa työskentelevää, ei tietyillä ominaisuuksilla varustettuja tai tietynlaisen mielipiteen omaavia. Näin toimiessani vältyin myös ohjaamasta alitajuisesti tai tahattomasti tuloksia tiettyyn suuntaan.

Tein haastattelut kasvotusten ja äänitin puhutun tekstin. Myöhemmin purin haastattelut ja litteroin ne tekstiksi, jolloin yhteenvedon tekeminen vastauksista oli selkeää. Litteroinnissa käytin tasoa 3, jossa litterointi tehdään sanatarkasti ja myös murteet täytesanoineen sisällytetään litterointiin (ks. Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 330). Vaihtoehtona olisi ollut myös haastatteluiden tekeminen sähköpostilla, mutta uskoin saavani monipuolisemmat ja kattavammat vastaukset kasvotusten haastatteleamalla, jolloin esimerkiksi tarkentavien kysymysten esittäminen ja haastattelun kulku olisi myös paremmin hallinnassa.

7 Tutkimustulokset

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli avata soitonopiskeluun ja yksilöllisyyteen liittyviä kysymyksiä. Esitän tutkimustulokset asetettujen tutkimuskysymysten valossa ja kerätystä aineistosta vedän johtopäätökset. Tutkimustulokset -osiossa käytettyjen suorien lainausten avulla olen pyrkinyt saamaan haastateltavien äänen kuuluviin ja havainnollistamaan saatuja vastauksia.

7.1 Oppijan yksilöllisyyden ilmeneminen

Jokainen haastateltava piti yksilöllisyyttä ja sen merkitystä oppimiselle tärkeänä ja merkityksellisenä asiana, jolla on keskeinen rooli niin oppimisen kuin tunnin kulunkin kannalta. Vastaukset ensimmäiseen kysymykseen olivat hyvin kirjavia, koska jokainen haastateltava käsitteli kysymystä hieman eri tavalla ja mittakaavassa. Osa haastateltavista keskittyi selkeästi ulkoisiin tekijöihin, kuten ikään, musiikkimakuun tai vaikkapa käden kokoon ja sen merkitykseen instrumentin valinnassa. Toiset taas käsittelivät aihetta ehkä hieman suuremmissa mittakaavassa, kuten itsetunto, luonteenpiirteet ja elekieli.

Haastateltava B totesi, että opetusmenetelmät täytyy valita yksilön mukaan. Siinä missä nuoret oppilaat oppivat nopeammin mekaanisia asioita, vanhemmilla oppilailla taas ymmärrys teoreettisista asioista, käsitteistä ja ideoiden käytäntöön soveltaminen on nopeampaa. Opettajan täytyy kyetä ottaamaan huomioon yksilöllinen oppimisenopeus ja sovittaa tällä tavoin harjoitteet jokaiselle sopiviksi.

Myös palautetta tulee antaa yksilöllisesti. Siinä missä jotkut oppilaat kestävät suoraa ja kriittistäkin palautetta, jännittävän tai epävarman oppilaan kohdalla panostetaan motivointiin ja positiivisten asioiden löytämiseen. Palautteen antamisen yksilöllisyydestä haastateltava B totesi lisäksi:

Niitä (toiset oppilaat) pystyy vähän silleen ns. piiskaamaan tai että niille voi sanoa tosi suoraan, että toi ei nyt mene läpi, että miten sä olet treenannut tätä. Että voi antaa semmosta rakentavaa palautetta, mutta vähän niinku kipakammin sanankääntein. Tai saattaa olla, että se sit vie sitä oppimisprosessia eteenpäin. Että viikon kuluttua se tulee tunnille ja se onkin niinku asiat on paljon paremmin hallussa, koska opettaja on ilmaissut tyytymättömyytensä. Jos tulee uus oppilas, niin.. että se on semmonen ehkä niinku kuukauden, saattaa olla puolentoistakin homma, että siitä saa semmosen selkeen kuvan, millaset metodit tälle toimii ja millaset ei toimi.

Luonteenpiirteet ovat hyvin selkeitä ja yksilöllisiä piirteitä, jotka tulevat esille soitossa niin harjoittelun aikaisena asenteena ja uskomuksina, kuin esitettäessä kappaletta. Haastateltava F kertoo yksilöllisyyden ilmenevän niin soittotyylissä, kuin muussakin käytöksessä. Näitä ovat esimerkiksi, miten oppilas soittaa kappaletta. Soittaako hän hiljaa vai lujaa, hitaasti vai nopeasti. Yksilöllisiä piirteitä voi paljastaa jo ihan se, kuinka oppilas tulee tunnille ja onko käytös arkaa vai ulospäin suuntautunutta.

Moni haastateltavista otti lisäksi esiin oppimisprosessin yksilöllisyydessä mieltämisjärjestelmät:

Että kun uuden opiskelijan kanssa rupee tekemään töitä, niin on tärkeää se...tuntunut tärkeeltä se, että löytää sen yhteisen kielen, että hahmottaa mitkä tavat sille kyseiselle opiskelijalle tai oppilaalle on niitä ominaisimpia oppimistapoja. Onko semmonen, joka oppii audiitiivisesti. Vai oppiiko visuaalisesti? Tai onko se niin, että lähtee liikkeelle tämmösen niinku liikkeen kautta...? (Haastateltava A).

Yksilöllisyyden tukeminen ilmenee usein laajemmassa mittakaavassa kuin vain musiikissa, eikä sen siis tarvitse välttämättä olla yhteydessä musiikillisiin asioihin. Haastateltava A toteaa:

Aina kun musta on tuntunut siltä, että mä oon oppinut laulussa jotain, niin silloin se on yleensä asia, joka liittyy koko elämään..tai silleen.. "Ai niin, tää onkin tällainen juttu". Musiikissa se on makrotasolla koko maailmankaikkeudessa tai koko elämässä tai jotain vastaavaa että [...] se on vaan vähän eri mittakaava.

7.2 Miten oppilaan yksilöllisyyttä voidaan tukea soittotunnilla?

Valtaosa vastaajista totesi, että yksilöllisyyden tukemisessa keskeistä on oppia tuntemaan oppilas ja tukea häntä ja persoonaa yleisesti, ei vain musiikissa. Keskeisessä osassa ovat oppilaan syyt käydä tunnilla ja tavoitteet. Millainen oppilas on ihmisenä tai käydäänkö tunnilla vanhempien toivomuksesta? Opetus on hedelmällistä, jos vuorovaikutus ei rajoitu vain soittamiseen ja teknisiin asioihin ja että opettaja on kiinnostunut oppilaan kuulumisista muutenkin.

Opettajan ja oppilaan välinen luottamus ja avoimuus on keskeinen asia oppimisen kannalta. Oppilaan täytyy voida tuntea, että häneen luotetaan ja että soittotunnilla on lupa kokeilla erilaisia asioita ja tehdä virheitä.

Yksilöllisyyttä voi tukea yksinkertaisesti siten, että ottamalla sen opiskelijan mielipiteet huomioon. Ja huomioi myös sen, että mikä sen fiilis on ja koittaa jotenkin samalla herättää mielenkiintoa kaikkennäköisiin uusiin asioihin, hyppäämällä oppijan omien rajoitteiden yli ja niin edespäin. Yksilöllisyyttä tuetaan rohkaisemalla ja kannustamalla ja ottamalla huomioon se oppija ihmisenä. – – Suhtautumalla siihen opiskelijaan ja oppijaan rakkaudella ja kuten toiseen ihmiseen. (Haastateltava A)

Haastateltava B taas tukee yksilöllisyyttä soittotunnilla valitsemalla opetusmenetelmät ja soittoläksyt jokaiselle yksilöllisesti: Siinä missä jollekin oppilaalle voidaan tyrkyttää suuri määrä materiaalia ja hänen oletetaan valitsevan pinosta mielenkiintoisimmat kappaleet, joudutaan toisen kanssa pysyttelemään yksittäisessä kappaleessa hyvinkin kauan ja sen vaativan toistoja, kuulustelua ja kertausta. Nuoren oppilaan kohdalla soittotunnin roolikin on hyvin erilainen leikkeineen ja peleineen, kuin tavoitteelliseen harjoitteluun keskittyvällä ammattiopiskelijalla. Avoin keskustelu soittoharrastuksen roolista ja merkityksestä auttaa asettamaan yhteiset tavoitteet.

Haastateltava D myös totesi parasta huomiointia olevan opetuksen suunnittelu oppilaan lähtökohdista käsin. Mietitään yhdessä eri oppilaille hyödyllisiä ja mielekkäitä soittoläksyjä. Opettaja auttaa myös sopivien harjoittelumenetelmien löytymisessä. D on samaa mieltä muiden tapaan, että luonteenpiirteillä, itsetunnolla ja temperamentilla on suora yhteys oppimistuloksiin. Palautetta

tulee antaa yksilöllisesti ja oppilaan eri ominaisuudet huomioon ottaen, sillä ihmiset suhtautuvat myös palautteen saamiseen eri tavoin.

Haastateltava F kannustaa oppilasta itseilmaisuun. Vaikka musiikissa on tiettyjä sääntöjä, jotka on hyvä oppia, pitäisi soittotunnilla olla vapautunut ja luottavainen ilmapiiri. Virheitä ei pidä pelätä. Jos oppilas on ujo, ei häntä pidä painostaa liikaa. Haastateltava F painotti myös oppilaaseen tutustumista ja yhteyden luomista. Jos opettaja havaitsee etteivät kaikki asiat ole kunnossa tai soitto kulje, voitaisiin soittotunti omistaa keskustelulle soittamisen sijasta. Otettaessa oppilas huomioon kokonaisuutena, se tukee samalla myös yksilöllisyyttä ja siihen liittyviä prosesseja.

7.3 Mikä on oppilaan sisäisen kokemusmaailman merkitys ja sen yhteys oppimiseen

Haastateltavani kokivat kolmanteen kysymykseen vastaamisen vaikeaksi ja jouduinkin avaamaan kysymyksen käsitteitä erikseen. Sisäisellä kokemusmaailmalla tarkoitan tässä yhteydessä niitä kaikkia ihmisen mielessä tapahtuvia näkymättömiä prosesseja ja aistimuksia, joilla yksilö rakentaa kuvaansa todellisuudesta. Nämä voivat sisältää uskomuksia omasta arvosta, pystyvyydestä ja itsetunnosta. Osa näistä ominaisuuksista on tiedostettuja, osa tiedostamattomia.

Mielenkiintoista oli, että moni haastateltu kytki sisäisen kokemusmaailman ja sen rakentumisen opettajalta tulevaan palautteeseen ja odotuksiin. Oppilas kasvaa usein nuoresta iästä lähtien opettajan ja auktoriteetin vaikutuskentässä ja puolihuomaamatta alkaa arvottaa itseään saadun palautteen ja suoritusten kautta. Opettaja aikuisena ja mielenkiintoisen soittimen mestarina muodostuu helposti esikuvaksi ei vain musiikissa, vaan myös yleismaailmallisella tasolla, jolloin hänen mielipiteillään on suuri painoarvo etenkin nuorelle oppilaalle. Opettajan tulisi tiedostaa tämä ilmiö ja toimia vastuunsa tuntien. Ilmiö on hyvin yleinen, mutta etenkin herkille oppilaille myös haitallinen, ja tuottaa kovasti paineita onnistua. Tällöin oppilas ja muusikko rakentaa sisäisen kokemusmaailman ulkoisen palautteen varaan. Opettajan tai muun auktoriteetin mielipide saa suuren painoarvon ja musiikista tulee enemmänkin välineellinen

tapa rakentaa minuutta ja arvottaa itseään. Harjoittelun ja onnistumisen rooli tällaisissa tapauksissa on pitää opettaja hyvällä tuulella ja tällöin kyseessä on hyvin opettajalähtöinen pedagogiikka. Tällainen opiskeltu malli on haitallista luovuudelle, itseilmaisulle ja monelle muulle musiikissa keskeiselle ominaisuudelle ja tuottaa tietyissä tapauksissa myös helposti paineita ja mielipahaa.

Haastateltava F painotti asenteen merkitystä ja sen yhteyttä oppimiseen:

Joillekin on tosi vaikeeta opettaa mitään uutta asiaa, että ne ottaa heti ikään kuin hyökkäyskannan, että ne ei halua oppia sitä tai niillä on joku semmonen esto, sisäinen lukko, että ne ei ota sitä vastaan. Että mä luulen, että se on tullu jostain kokemuksista tai muista jutuista.

Haastateltavani olivat keskenään samaa mieltä siitä, että luovassa toiminnassa, kuten soittamisessa, ihmisen subjektiivisesti kokemat tuntemukset ja asiat ovat keskeisessä roolissa. Ihmisen mieli ja "korvien väli" kuuluu lopputuotteessa eli soivassa kappaleessa. Sen lisäksi jo kappaletta työstettäessä muusikon kokemus omasta pystyvyydestä ja luonteenpiirteet vaikuttavat siihen, millainen suhde musiikkiin yleensä tai johonkin nimenomaiseen kappaleeseen syntyy. Musiikki on siis osa suurempaa kokonaisuutta ja aina enemmän tai vähemmän esittäjänsä näköistä.

Pitkän linjan opettaja ja pedagogi, haastateltava F totesi kokemusmaailman merkityksen olevan keskeinen tekijä oppimisprosessissa ja että ellei sisäinen kokemusmaailma ole valppaana, ei oppimista tapahdu. Vaikka oppimista tapahtuisikin näennäisesti, ei tieto siirry syvemmälle, jos ajatus, tunne ja ymmärrys eivät ole mukana harjoittelussa.

"Sisäinen puhe" ja kokemusmaailma tuntui olevan rakentunut monilla haastattelemillani kielteisten asioiden ympärille, mutta mikäli pysyy valppaana, voi omat ajatukset valjastaa myös hyödyksi. Haastateltava B toteaa asenteen merkityksestä:

Se kuuluu siihen oppimisprosessiin, että tulee turhautumisia. Siinä kohtaa vaan pitää saada se energia, että "mä koitan uudestaan ja

uudestaan". — Mä oon koittanu opettaa, että pitää olla kiitollinen siitä, että just semmosen positiivisen ajatusmallin kautta, että kun meinaa alkaa oppilaalla kiehua tai näin, pyydän yleensä niin ku sillee, et ota kädet irti soittimesta ja hengittele. Sano itellesi kiitos, että tavallaan nyt tässä on mahdollisuus oppia.

Haastateltava B myös kertoi tarinan nuoresta soitto-oppilaastaan, joka soittotunnilla tehdessään virheen meni aivan lukkoon ja eli epäonnistumisen tunteet hyvin vahvasti. Seuraavat viisi minuuttia menivät aina hänen "psyykkaamiseensa", jotta tuntia voitiin ylipäätään jatkaa. Kuukausien kuluessa työskentely suorituspainneiden vähentämiseksi rohkaisun avulla tuotti lopulta tulosta ja virheiden tekemisen pelko jäi pois. Tilalle tuli musiikintekemisen ilo, ja myös kehitys on ollut tämän jälkeen nousujohteista.

8 Pohdinta

8.1 Tutkimustulosten pohdintaa

Haastatteluissa ilmeni hyvin monipuolisesti asioita. Jokainen opettaja lähestyi opettajuutta oman arvomaailmansa ja tärkeinä pitämiensä asioiden kautta. Tuloksissa näkyi jollain tapaa "ideaaliminä" ja opettajan omat ihanteet. Keskeisessä roolissa ovat myös opettajan omat kokemukset aiemmilta vuosilta, opiskelua ajoilta ja soittotunneilta. Opettajaidentiteetin muodostuminen lienee nuorehkoilla pedagogeilla aktiivisesti mielessä, ja aihe olevan siksi ajankohtainen usealle haastattelemalleni.

Muutama haastatelluista kertoi heihin syvästi vaikuttaneista pedagogeista, näiden mahtavista ihmissuhdetaidoista ja metodeista saada oppilaat kiinnostumaan ja kuuntelemaan. Yksittäinen, vaikuttava opetustapahtuma on saattanut säilyä oppilaan mielessä vuosikymmeniä ja jopa vaikuttaneen myöhempään uravalintaan. Negatiiviset kokemukset toimivat yhtä lailla oppimiskokemuksina, ja moni haastatelluista osasi helposti nimetä ominaisuuksia, joita ei halua tuoda omaan opettajuuteensa.

Ehkä hieman yllätyksenä tuli, että valtaosa yksilöllisyyteen ja yksilöllisyyden tukemiseen liittyvistä keinoista keskittyivät tunne-elämään ja emotionaalisiin asioihin. Toisaalta tämä on myös loogista. Muiden huomioonottamisen ollessa ei vain välineellinen, opetusta hyödyttävä asia, se on myös ihmisyyteen ja toisen kunnioitukseen liittyvä asia.

Soiton yksilöopetus on ilmiönä hyvin vanha ja kantanut painolastinaan hyvinkin vanhahtavia, joskus jopa haitallisia malleja ja toimintatapoja. 2000-luvun opetusfilosofia ja ihmislähtöisyys mahdollistaa hyvin vapautuneen ja luovuutta tukevan ilmapiirin. Ero on varsin selkeä verrattuna mielikuvaan vaikkapa 1950-luvun opetustapoihin. Maailmanhistorian mittakaavassa muutama vuosikymmen taas on mitätön aika tapahtuneeseen asenneilmapiirin muutoksen nähden.

Halu rikkoa rajoja ja tabuja on tuulettanut lukkiutuneita asenteita oppilaan ja opettajan rooleista. Siinä missä musiikki tai instrumentin hallinta sisältää monenlaisia sääntöjä ja estetiikan ollessa varsin tiukasti rajattua, neuvoi useampikin haastateltavani heittämään rajoitukset ja säännöt ikkunasta ulos ja että ainakin soittotunnilla olisi mahdollisuus tehdä "mitä tahansa". Musiikin ollessa luovaa toimintaa, avoimen ja vapautuneen ilmapiirin luomisen näen olevan jopa tärkein, yksittäinen itseilmaisua tukeva asia.

Musiikki herättää tunteita kuulijassa ja saman se tekee myös sen esittäjälle. Muusikolle ja taiteen tekijälle emootioita synnyttää usein myös perin ulkomusiikilliset tekijät, joihin liittyy soittajan koko minuus ja identiteetti. Musiikinopiskelija tutustuu soittamisen välineellisten taitojen ohella myös itseensä, ominaisuuksiinsa ja asenteisiinsa. Musiikin ja sen opiskelun voi siis ajatella heijastelevan koko elämää monimuotoisuudessaan.

8.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Opinnäytetyöni tutkimusosio on luonteeltaan laadullinen tutkimus, jossa haastateltavat edustavat harkinnanvaraista otosta. Saatujen tulosten oikeellisuutta voivat heikentää monen tyyppiset, joko haastattelijasta tai haastateltavasta johtuvat asiat. Näitä ovat Hirsjärvi & Hurme (2001, 46) mukaan:

- vastaamistilanne ja siihen liittyvät odotukset tai paineet
- omien kokemusten muistaminen väärin
- kysymyksen ymmärtäminen väärin
- vastauksen tulkinta väärin
- vastaajan kielelliset valmiudet ja kyky pukea
- näkemyksensä sanoiksi.
- haastateltavan henkisen tilan vaikutus tuloksiin: väsymys, mieliala, asenne.

Eräs merkille pantava asia on Nielsenin (1993, 209–225) mukaan myös se, että haastateltava haluaa antaa vastauksia, joita häneltä odotetaan tai jotka ovat sosiaalisesti hyväksyttäviä. Tämä voi siis olla tiedostamatonta valehtelua ja taustalla olevan enemmänkin ihanne mihin pyrkiä, kuin kyse omakohtaisesta kokemuksesta tai faktatietoa.

On myös muistettava, että viestinnässä on aina läsnä myös ei-kielellinen taso ja sanojen muodostavan kommunikoinnista vain pienen osan. Tauot puheessa, ilmeet ja eleet voivat muuttaa kerrotun asian luonteen tai merkityksen päinvastaiseksi ja vaatiikin tarkkaavaisuutta ja herkkyyttä huomata nämä asiat tallenteelta, jossa näköhavaintoa haastateltavaan ei ole. Hirsjärvi & Hurme (2001, 48) toteavat haastattelun olevan ”kielipeliä”, jossa vuorovaikutuksen kautta haastattelun ja keskustelun osapuolet tekevät subjektiivisia havaintoja ja päätelmiä toisistaan. Vain hyvin epätavallisissa tilanteissa keskustelu on niin avointa, että jokainen sana voidaan ymmärtää juuri sellaisena kuin se esitetään. Samasta syystä haastatteluilla saadun aineiston tulkinta ei siis aina ole yksiselitteistä. Toisaalta huolellisella kysymyksenasettelulla, haastateltavien valinnalla ja avoimella keskustelulla epävarmuustekijöitä on mahdollista vähentää.

9 Opinnäytetyö prosessina

Opinnäytetyöni aiheen päättäminen ei sinänsä tuntunut vaikealta, koska olen opettaessani pyöritellyt päässäni käsiteltyjä kysymyksiä aikaisemminkin ja koen aiheen itseäni koskettavaksi ja niin sanotusti omakseni. Aiheen rajaus kävi myös luontevasti, sillä halusin nimenomaan tutkia asiaa yksilöopetuksen näkökulmasta.

Tein opinnäytetyöni varsin vaihtelevin tavoin. Etenkin alkuvaiheessa ”tyhjän paperin kammo” eli alkuun pääseminen tuntui vaikealta. Aloittaessa ei tietenkään ollut materiaalia, haastatteluja tai kirjallisuutta vielä siinä määrin mietitty, että olisi ollut jotain mistä aloittaa. Otsikoiden hahmottelu ja sisällysluettelon luominen jo varsin varhaisessa vaiheessa selkiytti omia ajatuksia ja loi työlle keskeneräisenäkin jonkinlaisen muodon. Se myös salli muistiinpanojen tai yksittäisten oivallusten lisäämisen eri lukuihin jotain tullessa mieleen. Uskoakseni alitajuntani alkoi prosessoida otsikoiden alle tulevaa tekstiä jo paljon ennen kuin kirjoitin itse kappaleen.

Löysin myös uusia keinoja helpottaakseni kirjoittamista. Työskentely pääsi paremmin vauhtiin, kun vähensin kriittisyyttä omaan kirjoittamiseeni ja pidin päämääränä vain tuottaa ja saada tekstiä paperille. On helpompaa kirjoittaa ajatuksiaan ylös ja muokata niitä tarvittaessa jälkikäteen, kuin yrittää kirjoittaa ”yksiltä jalansijoilta” valmis työ tai virheetöntä tekstiä, jossa ottaa kieliopilliset ja sisällölliset asiat huomioon. Kirjoittaminen itsessään myös jäsensi ajatuksia ja lisäsi omaa pohdintaa ja tätä kautta ruokki myös tekstin synnyttämistä. Yritys kirjoittaa työ valmiiksi ilman raakaversiota on ollut oma toimintatapani aikaisemmin sitä sen enempää ajattelematta. Ymmärtääkseni se onkin hidastanut kirjoittamistani aikaisemmin. Opinnäytetyöni on siis ollut itselleni oppimiskokemus niin sisällön ja käsitellyn aiheen puolesta kuin myös työskentelytekniikan kannalta.

Opinnäytetyöni haastatteluineen on ollut mielenkiintoinen projekti ja saanut ajattelemaan opettajuutta ja vuorovaikutusta uudesta näkökulmasta. Oppilaiden yksilöllisyyden huomiointi nojaa mielestäni vahvasti hyvään ihmisyyteen ja siihen pyrkimiseen. Hyvä opettajuus toteutuu ihmisläheisellä pedagogiikalla, kunnioituksella ja halulla ymmärtää toista. Emootioilla ja tunne-elämällä on keskeinen rooli kaikessa taideopetuksessa, ja se onkin ehkä merkittävin ero suhteessa muihin oppiaineisiin. Jokainen kokee musiikin eri tavalla ja kytkee sen mielessään eri tunnetiloihin. Tämä tarkoittaa myös sitä, että hyvältä opettajalta löytyy tunneälyä ja kykyä asettua oppilaan asemaan. Eri opettajien ja pedagogien näkemykset näistä jokapäiväisistä ilmiöistä soittotunneilla avartavat ajattelua ja tuovat tuoretta näkökulmaa opettajan työhön.

Lähteet

- Anttila, M. & Juvonen, A. 2002. Kohti kolmannen vuosituhaten musiikkikasvatusta. Joensuu: Joensuu University Press.
- Hiltunen, S., Kiviaho, M. & Vikeväinen-Tervonen, L. 2003. NLP Perusteet. Tampere: Tampere University Press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2000. Tutki ja Kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huhtinen, P. 2002. Näkökulmia neuvotteluihin ja palaveriin. Tampere: Puheviestintä Pirkko Huhtinen.
- Koskinen, J., Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.
- Mäkinen, P. 2004. Verkko-tutor: Minä Oppijana. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. <http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/oppija.htm>. 9.4.2013.
- Nielsen, J. 1993. Usability Engineering. Boston: Academic Press.
- Pakilan musiikkiopisto. Opetussuunnitelma. <http://www.pakilanmusiikkiopisto.org/opetussuunnitelma.html>. 18.10.2012.
- Patrikainen, R. 1997. Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys luokanopettajan pedagogisessa ajattelussa. Joensuu: Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 36.
- Repo, I. & Nuutinen, T. 2003. Viestintätaito: Opas aikuisopiskelun ja työelämän vuorovaikutustilanteisiin. Helsinki: Otava.
- Savimäki, M-L. 2013. http://nlpkoulutus.info/?page_id=7. 9.4.2013.
- Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Helsinki: Kirjayhtymä.

Tutkimuskysymykset ja haastattelumuistio

1. Miten oppijan yksilöllisyys ilmenee?
2. Miten oppijan yksilöllisyyttä voidaan tukea soittotunnilla?
3. Minkälainen on oppijan sisäisen kokemusmaailman merkitys ja sen yhteys oppimiseen?

Kirjaa ylös:

Monesko opiskeluvuosi

ikä

sukupuoli

opetuskokemus

opintolinja